

40

Ladakalnis

NR. 1 (100)

2014 M. SAUSIS-GRUODIS

Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko direktoriaus SVEIKINIMAS

TURINYS

Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos sveikinimas 2

Keturi Aukštaitijos nacionalinio parko dešimtmečiai I. Čeponienė 3

1974 m. kovo 29 d. Lietuvos TSR Ministrų tarybos nutarimas Nr.124 8

Kas numatoma naujame Aukštaitijos nacionalinio parko tvarkymo plane? Z. Gulbinas, V. Valskys 10

(Ne)Jubiliejinės mintys apie Parko gamtą B. Šablevičius 12

Apie pirmuosius kolegas I. Čeponienė 14

Volungė, kuri čiulba jau trisdešimt metų L. Stanaitis 16

Dvi datos: 40 metų Aukštaitijos nacionaliniam parkui ir 30 metų jo informaciniam leidiniui „Ladakalniui“!

Žmogui toks amžius pats gražiausias—jau pasiekęs brandą, bet vis dar pačiame jėgų žydėjime.

Trisdešimt arba keturiasdešimt metų laikotarpis gamtos gyvenime yra labai nedaug.

Šalies, valstybės gyvenime keturiasdešimt metų gali būti ir daug, ir mažai—viskas priklauso nuo įvykių gausos.

Saugomai teritorijai keturiasdešimt metų yra stabilumo įrodymas ir nuoseklaus darbo vaisius.

Laikraščiu, kuris atkreipia visuomenės dėmesį į pačią gražiausią Lietuvos teritoriją, tai ilgas nueitas kelias.

Dvigubas jubiliejus ne tik džiaugsmas, bet ir įpareigojimas. Saugomų teritorijų karūnoje Aukštaitijos nacionalinis parkas didžiausias ir gražiausias brangakmenis. Jo puoselėjimas ir garsinimas yra pasididžiavimo vertas uždavinys kiekvienam savo krašto patriotui. Įgyvendindamas šį uždavinį visas parko kolektyvas nuėjo nelengvą kelią ir taip įrodė, kad turint tikslą ir entuziazmo įmanoma viskas.

Jubiliejaus proga visam kolektyvui linkiu sėkmės darbuose, daug entuziazmo ir užsispyrimo, pasiaukojimo ir begalinio optimizmo. O „Ladakalniui“ linkiu didelių tiražų, kūrybinės laisvės ir daug skaitytojų, kuriems rūpi tai, kas rūpi mums visiems – parko grožis ir žinomumas ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje.

Eminuelis Leškevičius

Direkcijos kolektyvas 2013 m. Ginučiuose prie vandens malūno

Nuotraukos ANA fotoarchyvo

Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos SVEIKINIMAS

Jungtinės Amerikos valstijos daugiau nei prieš 100 metų įsteigė pirmąjį nacionalinį parką pasaulyje. Taip buvo išreikštas ne tik pasididžiavimas išskirtinėmis savo krašto vertybėmis, bet ir pasiryžimas, įsipareigojimas išsaugoti jas ateities kartoms. Netrukus pirmuosius nacionalinius parkus įsteigė Kanada, Australija ir kitos valstybės.

Pirmasis Lietuvos nacionalinis parkas gimė prieš keturiasdešimt metų, nors dalis vertybių jo teritorijoje saugomos nuo 1960 m.

Lietuviai nuo seno saugojo, tausoją girias, medžius, akmenis, šaltinius. Vėliau buvo suvokta, kad reikia saugoti ir kraštovaizdį, gyvąją gamtą. Gyvenimas parodė, kad vertybėms išsaugoti neužtenka individualių ar bendruomenių pastangų. Vystantis visuomenei, keičiantis socialinėms ekonominėms sąlygoms, vertybėms išsaugoti reikalingos teisinės bei planavimo prielaidos.

Lietuvai pasisekė. Turėjome puikią planuotojų komandą Lietuvos statybos ir architektūros mokslinių tyrimų institute. Ši komanda parengė originalią pirmąją nacionalinio parko, kurį buvo numatyta steigti Aukštaitijoje, planavimo schemą. Turint tokį dokumentą, mokslininkų, inteligentijos palaikymą buvo padėtas stiprus pagrindas naujam dariniui – nacionaliniam parkui atsirasti ir veiklai jame tinkamai plėtoti.

Tuometiniam Gamtos apsaugos komitetui, atsakingam už gamtos vertybių išsaugojimą, teko rimtas iššūkis – įteisinti tai, kas buvo sunkiai suvokiama ne tik valdžios atstovams, bet ir gamtos apsaugos specialistams. Be to, dar reikėjo įtikinti Maskvos funkcionierius, kad Lietuvai neišvengiamai reikia nacionalinio parko.

Tik dalis darbo – parengti planavimo schemą, patvirtinti nacionalinio parko nuostatus. Tam, kad būtų pasiekti tikslai – reikalingas kruopštus nuolatinis darbas, reikalingi savo darbą mylintys ir išmanantys žmonės, specialistai.

Dėmesys šiam naujam kūdikiui – pirmajam Lietuvos nacionaliniam parkui – tuomet buvo didžiulis. Atrodo, kad visa Lietuva stebėjo pirmuosius jo žingsnius, jo augimą. Kritikos, diskusijų ir nuolatinių patarimų tikrai netrūko. Direkcijos kolektyvui teko daugybė išbandymų.

Minint šią prasmingą nacionalinio parko sukaktį, džiugu prisiminti ir direkcijos, ir kitų institucijų, veikusių ir veikiančių šioje teritorijoje, pasiekimus, rezultatus, prisiliesti prie išsaugotų vertybių.

Nacionalinio parko gyventojai – ankstesnių kartų sukurtą kultūrinio kraštovaizdžio puoselėtojai.

Aukštaitijos nacionalinio parko direkcijos kolektyvui linkime remtis į tas stiprias šaknis, į pagrindą, padėtą prieš 40 metų, dalį šakų tiesti vis aukštyne ir aukštyne, siekiant kuo geriausių rezultatų. Kitomis šakomis linkime šiltai apglėbti tiek nacionaliniame parke gyvenančius, tiek jame besilankančius.

Lietuvos gyventojus kviečiame kuo dažniau lankytis šiame nuostabiame gamtos ir žmogaus sukurto kampelyje, prisidėti prie jo puoselėjimo.

O visoms institucijoms, veikiančioms šioje nuostabioje teritorijoje, gyventojams, bendruomenėms linkime darnaus darbo, susiklausymo. Tokio, koks buvo pademonstruotas, steigiant pirmąjį Lietuvos nacionalinį parką.

Tebūna Aukštaitijos nacionalinis parkas tautos, valstybės pasididžiavimu!

Keturi Aukštaitijos nacionalinio parko dešimtmečiai

*Irena Čeponienė
Ilgametė Aukštaitijos nacionalinio parko
darbuotoja*

Praėjusio amžiaus šeštame dešimtmetyje vis dažniau, ypač tarp gamtininkų, buvo kalbama apie nacionalinių, gamtos parkų kūrimą. Pagrindiniai iniciatoriai buvo prof. Č.Kudaba ir gamtininkas V.Bergas, tuomet dirbęs Gamtos apsaugos komiteto pirmininku. Besimokydama Vilniaus universiteto Gamtos fakultete iš prof. Č.Kudabos daug girdėjau apie parko kūrimą, natūralios gamtos išsaugojimą. Dirbti parke buvo ne vieno studento svajonė.

Planavimas buvo pradėtas nuo mokslinės koncepcijos, kuri turėjo apimti gamtinių parkų kūrimo sistemą. Buvo nagrinėjama kitų šalių parkų patirtis, atsižvelgiant į mokslo, rekreacijos, ūkio interesus. Tuometiniam LTSR Ministrų Tarybos Valstybiniam statybos reikalų komiteto Statybos ir Architektūros mokslinio tyrimo institutui buvo pavesta suprojektuoti gamtos parko „Aukštaitija“ principinę planavimo schemą. Vadovaujantys specialistai buvo žinomi architektai V.Stauskas ir G.Daniulaitis, geografas P.Kavaliauskas ir ekonomistas A.Normantas. Pagal Statybos ir Architektūros instituto paruoštą metodiką buvo detalai susipažinta su teritorija, taip pat panaudota Vilniaus Universiteto Gamtos fakulteto kompleksinių ekspedicijų medžiaga. Ginučių ežeryno tyrimai atlikti pagal iš anksto suderintą programą. Buvo sukaupta daug vertingų duomenų. Nemažai jų pateikė vandens ištekliai, žuvininkystės žinybos. 1971 m. ši planavimo schema jau buvo užbaigta. Tačiau parkui įkurti prireikė dar kelerių metų. Daug svarstymų ir ginčų būta dėl parko pavadinimo. Siūlyta pavadinti Ginučių arba Aukštaitijos parku. Kadangi tai buvo pirmasis ir tuomet vienintelis Lietuvoje, jis buvo pavadintas Lietuvos TSR nacionaliniu parku.

Planavimo schemoje buvo numatyti du parko variantai. I-asis – tai teritorija, apėmusi Ignalinos landšaftinį ir Ažvinčių botaninį zoologinį draustinius, Uteno ir Utenykščio ežerų apylinkes bei Kaltanėnų miestelio ir Žeimenų ežero apylinkes. Šioje teritorijoje 1974m. kovo 29 d. tuometinės Lietuvos TSR Ministrų Tarybos nutarimu Nr. 124 ir buvo įsteigtas Lietuvos TSR Nacionalinis parkas ir aprobuota planavimo schema, taip pat patvirtinti parko nuostatai. II-asis variantas – tai didžiulė teritorija su Labanoro apylinkėmis, apimanti beveik visą dabartinį Labanoro regioninį parką.

Gamtos apsaugos komitetas, kuris buvo atsakingas už parko tvarkymą, pateikė pageidavimus ir konkrečius pasiūlymus tvarkymo klausimais, kurie 1975 m. Nacionalinio parko mokslinės metodinės tarybos posėdyje buvo koreguoti ir patvirtinti. Patikslintas parko planavimo dokumentas buvo skirtas vadovautis darbe parko darbuotojams bei kitoms žinyboms. Kadangi skaitmeninių laik-

Nuotrauka iš ANP fotoarchyvo

menų tuo metu dar nebuvo, gavome atspausdintą ir įrištą jo kopiją – didelę storą knygą, kurią su kolegomis juokais vadindavome „talmudu“.

Nacionalinio parko teritorija apėmė Žeimenos aukštupio baseino rytinę Ginučių ežeryno zoną su Šiliniškių moreninio gūbriu. Čia susiformavę Antalksnės-Salų (Lūšių-Alksno-Ūkojo-Pakaso ežerų grandinės), Ginučių (Linkmeno-Asėko-Almajo ežerų grandinė), Utenio- Utenykščio, Baluošo-Dringio, Tauragno ir Žeimenų ežerų duburiai. Parkui iškeltas uždavinys visų šių vertingų kraštovaizdžių kompleksus apsaugoti nuo urbanizacijos, ūkinės veiklos, galinčios sumažinti jų vertę, organizuoti mokslinius tyrimus bei pažintinį turizmą, sukurti kraštovaizdžio ūkinio tvarkymo pavyzdžius, eksponuoti didžiausią gamtinę ir kultūrinę vertę turinčius kraštovaizdžio kompleksus, propaguoti gamtos apsaugos idėjas.

Pagal NP planavimo schemą buvo išskirtos trys pagrindinės funkcinės zonos: rezervatinė - apsauginė (24%), kurią sudarė Ažvinčių girios gamtinis rezervatas ir 14 draustinių, rekreacinė (45%) ir ūkinė zona (16%). Ežerai zonomis neskirstomi (15%).

Kad nacionalinis parkas veiktų sėkmingai, 1974 m. spalio mėnesį tuometinė Lietuvos TSR Ministrų Taryba patvirtino pagrindi-

Patikslintas parko planavimo dokumentas buvo skirtas vadovautis darbe parko darbuotojams bei kitoms žinyboms. Kadangi skaitmeninių laikmenų tuo metu dar nebuvo, gavome atspausdintą ir įrištą jo kopiją – didelę storą knygą, kurią su kolegomis juokais vadindavome „talmudu“...

nių parko kraštovarkos darbų 1975-1980 m. planą, kuriame numatyti įpareigojimai ministerijoms ir žinyboms. Parko planavimo dokumentuose buvo numatyta kraštovaizdžio apsauga ir tvarkymas, išsaugant vertingiausias kraštovaizdžio savybes, gyvenviečių išsaugojimas bei kai kurių plėtra, ūkinių teritorijų tvarkymas pagal specialiai tam parengtus planus. Buvo sudarytas teritorijos tvarkymo pirmos eilės darbų sąrašas, atlikti preliminarūs sąmatiniai-finansiniai skaičiavimai. Iš viso planą sudarė 23 punktai. Žemės ūkio bei Melioracijos ir vandens ūkio ministerijoms pavesta suprojektuoti ir įgyvendinti žemėtvarkos ir melioracijos darbus žemės ūkio teritorijose. Miškų ūkio ministerijai pavesta sudaryti ir įgyvendinti valstybinių ir ūkio miškų specialius miškotvarkos projektus, atitinkančiose teritorijose paruošti ir įgyvendinti „miško parkų“ projektus, pritaikant miškus intensyviai lankymui. Rekonstruoti Ginučių, Gaveikėnų malūnus, pritaikant juos turizmo ir kultūros reikalmams, įrengti visas maršrutinių turistų stovyklavietes pavesta LR Turizmo ir Ekskursijų tarybai ir Žuvininkystės valdybai. Nutiesti Ginučių–Kirdeikių, Jonalaukio–Vaišniūnų, Kirdeikių–Antalksnės–Kiškių–Šakarvos kelius pavesta Automobilų transporto ir plentų ministerijai. Įvairioms institucijoms pagal jų priklausymą žinyboms ar ministerijoms pavesta sutvarkyti gamtos bei kultūros paminklus ir jų aplinką, pritaikyti juos lankymui, sutvarkyti gamybinių centrų aplinką, taip pat įrengti nacionalinio parko vertybes pristatančią ekspoziciją. Gamtos apsaugos komitetui pavesta suprojektuoti ir pastatyti Gamtos tyrimo stotį bei kasmet įrengti po penkis trumpalaikio poilsio stovyklavietes.

Darbai buvo vykdomi pagal šį patvirtintą planą. Projektuojant žemės ūkio teritorijas daug dirbti teko parko darbuo-

tojams. Kolūkių specialistai norėjo atviresnių, didesnių plotų žemdirbystei. Parko darbuotojų tikslas buvo suderinti aplinkosaugos ir ūkio interesus. Po daugybės ginčų pavyko rasti kompromisą: paukščių ir žvėrių apsaugai laukuose palikti nedideli miškelio plotai, pavieniai gražūs medžiai.

Visų plane numatytų darbų vardinti neverta. Tik galima priminti kai kuriuos įdomesnius darbus, kurie taip ir nebuvo atlikti. Buvo numatyta įsteigti Meironyse ir išplėsti Ginučiuose mišrių prekių parduotuves, pastatyti valgyklą Grikiapelėje. Tai turėjo padaryti Buitinio gyventojų aptarnavimo ministerija bei Lietuvos TSR vartotojų kooperatyvų sąjunga. Rekonstruoti Palūšės turistinę bazę ir įrengti 200 vietų kempingą pavesta Lietuvos respublikos ekskursijų ir turizmo tarybai. Turizmo taryba pastatė 11 naujų namukų, bet kempingo neįrengė. Ginučiuose buvo numatyta įsteigti kompleksinį buitinio gyventojų aptarnavimo kombinato priėmimo ir daiktų nuomos punktą, o Kaltanėnuose - lengvųjų automobilių techninį aptarnavimo punktą su degaline. Tai turėjo atlikti Buitinio aptarnavimo ministerija ir Vyriausioji materialinio techninio tiekimo valdyba. Tačiau ir šie darbai neatlikti.

Planavimo schemoje numatytas rekreacijos organizavimas, stovyklaviečių neorganizuotiems autoturistams ir vandens turistams įrengimas bei jų talpumas. Buvo suplanuota ir keturių nedidelių stacionarių poilsio kompleksų statyba Vaišniūnuose, Gaveikėnuose, Kaltanėnuose ir Šakarvoje. Didesnius poilsio kompleksus siūlyta statyti už parko ribų. Tačiau realybė pakoregavo planus ir stacionarius poilsio kompleksai liko tik popieriuje.

Pirmaisiais metais parke dirbo 6 darbuotojai. Direkcija įsikūrė Ignalinoje (dabar Socialdemokratų partijos būstinė) dviejuose mažuose kambarėliuose. Darbų kryptys lyg ir aiškios, bet trūko patirties. O klaidų norėjosi išvengti. Noras dirbti buvo didžiulis,

Nuotrauka iš ANP fotoarchyvo

Gamtos apsaugos komiteto darbuotojų talka parke 1978 m.

teritorija taip pat. Pažinti teritoriją nebuvo laiko, tai daryti teko jau dirbant. Tvarkymo, statybos ir kitais klausimais visada pagelbėdavo Mokslinė Metodinė Taryba, kuri buvo suburta iš įvairių sričių specialistų, mokslininkų ir turėjo patariamąjį balsą. Vaizdingas kraštovaizdis, gausybė ežerų nuo seno viliojo poilsiautojus. Be to, aktyviai dirbo Palūšėje įsikūrusi Ignalinos turistinė bazė. Organizuotais vadinami turistai, atvykę į Palūšę, buvo nukreipiami atitinkamais vandens maršrutais. Parko ežerais juos lydėdavo turistinės bazės instruktoriai. Iš visos Tarybų Sąjungos atvykstantys neorganizuoti turistai nusėdavo parko paežeres palapinėmis. Reikėjo numatytose vietose rengti stovyklavietes, vykdyti inspekcinę veiklą, kontroliuoti ūkinę veiklą, išsaugoti pakrančių apsaugos juostas, reikultivuoti karjerus, dalyvauti ir ginti parko pozicijas žemės ūkio ir miškų ūkio projektavimo darbuose. Įkūrus nacionalinį parką gausiai pasipylė ekskursijos, tad teko dirbti ir gidais.

Pagal planavimo schemos sprendinius kūrėme ir vykdėme parko tvarkymo planus. Miškai tada priklausė trimis Miškų ūkiams, kolūkiai - dviem rajonams. Teko atlikti daug derinimų su ūkio, rajono įstaigomis. Miškus reikėjo sujungti į vieną ūkį, tai ir buvo padaryta. Parko kontrolė ne visada patiko gamybininkams. Daug jėgų ir energijos reikėjo aiškinant parko uždavinius ir įrodinėjant visų bendrą tikslą – gamtos išsaugojimą ateities kartoms.

Noras dirbti, entuziazmas, vėliau naujas įkvėpimas po pažinties su Estijos bei Latvijos nacionalinių parkų patirtimi, buvo tas variklis, kurio dėka parkas, nors ir pamažu, buvo tvarkomas. Su projektuoti, nutiesti bei išasfaltuoti keliai, tvarkomos gyvenvietės, pagal to meto galimybes ir turimus finansinius resursus įrengtos stovyklavietės. Parko darbuotojo Broniaus Kazlo iniciatyva pradėtas kurti Senovinės bitininkystės muziejus, renkami eksponatai. Daugelis darbų buvo atliekami vien tik gero noro ir entuziazmo dėka. 1976-1977 m. parke dirbo 7-9 žmonės. Kiekvienam tekdavo dirbti įvairiausius darbus. Patys moksliniai bendradarbiai ruošė žvėrimis pašarus žiemai, juos šerdavo, inventorizavo gamtos turis, vedė ekskursijas, kartu su miškų ūkio ir vidaus reikalų skyriaus darbuotojais vykdė inspekcinę veiklą, o esant reikalui ir svečius priimdavo. Vienas parko darbuotojas sakė, kad taip gali dirbti tik patriotai arba idiotai. Vis susimąstau, kurie gi iš jų buvome mes?

1977 m. vasarą buvo suorganizuota medžio drožėjų stovykla. Pagal surinktas šio krašto legendas ir padavimus išskaptuota 16 skulptūrų, kurios papuošė Lūšių ežero pakrantę. 1978 m. pagal parengtą projektą sutvarkytas Ladakalnis (pakeliant viršutinę aikštelę 1,5 m), atlikti kraštovaizdžio kirtimai, reikultivuoti karjerai. Vasarą buvo organizuojamos darbo poilsio stovyklos, per kurias studentai daug padėdavo tvarkant ir švarinant parko teritoriją, atliekant kraštovaizdžio kirtimus prie lankomų objektų. Prie pagrindinių įvažiavimų į parką kelių pastatyti parko ribas žymintys ženklai - „vartai“, parengta informacija, žemėlapiai, mat, parku labai domėjosi tiek Lietuvos gyventojai, tiek turistai iš Rusijos. Tai buvo visiškai naujas ir dar nelyg suprantamas darinys. Geologijos-geografijos, Botanikos institutų darbuotojai parke vykdė mokslinius tyrimus. Ekspedicijose kartu dalyvaudavo parko darbuotojai. Tyrimų rezultatų parkas negaudavo, nes sutartis sudarydavo Gamtos apsaugos komitetas ir ataskaitos nugalldavo į jų archyvus. Parko darbuotojų L.Šidlos, B. Šablevičiaus nuoširdaus darbo dėka surasta daug retų augalų ir paukščių rūšių.

1981 m. Nacionalinio parko direkcija persikėlė į Meironis į naujai pastatytą Gamtos tyrimo stotį su naujais erdviais kabinetais

Nuotrauka iš ANP fotoarchyvo

Irena Čeponienė skulptūrų take veda ekskursiją 1979 m.

ir antrame aukšte lankytojams įrengta ekspozicijos sale. Tais pačiais metais buvo išleista monografija „Lietuvos TSR nacionalinis parkas“ - ji naudojama iki šiol. 1984 m. Stripeikiuose oficialiai atidarytas Senovinės bitininkystės muziejus, nors lankytojai buvo priimami ir kūrimo laikotarpiu. Tinkamai įrengta ir Šaminio ežero pakrantėje išdėstyta lauko ekspozicija atspindėjo bitininkystės vystymosi raidą. Deja, vykdant žemės grąžinimą vietos gyventojams, teko eksponatus perkelti arčiau muziejaus pastatų ir dėl vietos stokos taip puikiai išdėstyti eksponatų jau nepavyko. Stripeikiuose organizuotos pirmosios Bitininkystės šventės, vėliau tapusios tradicine Medkopio pabaigtuvių švente. Tais pačiais metais pradėtas leisti B.Šablevičiaus redaguojamas parko laikraštis „Nuo Ladakalnio“, vėliau pakrikštytas tiesiog „Ladakalniu“.

1989 m. atlikta parko planavimo schemos korektūra. Dideli pakeitimai parke vyko atkūrus nepriklausomybę. Pasikeitė parko lankytojai, neliko Tarybų Sąjungos turistų, kurių daugelis apsistodavo pas vietinius gyventojus. Juos pamažu keitė lietuvaičiai ir turistai iš Vakarų šalių.

Vykdamas miškų kontrolės darbus kildavo ginčų tarp miškų ūkio ir parko darbuotojų. Suradus naujas retųjų paukščių perimvietes ir augalų augimvietes, miškininkams būdavo pateikiamos rekomendacijos koreguoti kirtimų planus dėl jų išsaugojimo. 1990 m. gegužės 15 d. Miškų ūkio ministro įsakymu, įgyvendinant parko

Dideli pakeitimai parke vyko atkūrus nepriklausomybę. Pasikeitė parko lankytojai, neliko Tarybų Sąjungos turistų, kurių daugelis apsistodavo pas vietinius gyventojus. Juos pamažu keitė lietuvaičiai ir turistai iš Vakarų šalių.

Nuotrauka iš ANP fotoarchyvo

Bitininkų šventės Stripeikiuose rengiamos nuo 1986 m.

vystymo koncepciją, nuo 1990 m. liepos 1 d. Ignalinos miškų ūkio girininkijos su priskirtais miškais, pagrindiniais fondais ir materialinėmis vertybėmis perduotos Aukštaitijos nacionaliniam parkui. Prijungus miškus, visi miškų ūkio darbuotojai, dirbę parkui priklausančiose girininkijose, jų sutikimu buvo priimti į direkciją. Taip nacionalinis parkas tapo ne tik aplinkosaugine, bet ir gamybine įstaiga. Dėl to 1990 m. patvirtinti nauji parko nuostatai. Siekiant išsaugoti paskutinę Lietuvoje Ignalinos turistinę bazę turizmo poreikiams (4 jau buvo uždarytos), Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1991 m. rugsėjo 16 d. išleido potvarkį perduoti Ignalinos turizmo bazę Miškų ūkio ministerijos Aukštaitijos nacionaliniam parkui pagal 1991 m. birželio 1 d. būklę.

Kad parko gyventojams ir darbuotojams būtų patogiau atvykti į direkciją, ši 1993 m. iš Meironų persikėlė į Palūšę. Iki miškų prijungimo parke dirbo 30 darbuotojų. Po miškų ūkio ir turistinės bazės prijungimo didžiausias darbuotojų skaičius parke (su sezoniniais darbuotojais) siekė net 350 žmonių! Tai jau didelis ūkis. Gerokai išsiplėtus direkcijos veikloms, padidėjo ir atsakomybė. Ypač parko veikla suaktyvėjo nuo 1994 m., direktoriumi dirbti pradėjus A.Panaviui. Vykdamas gamybą atsirado daugiau lėšų ir galimybė geriau sutvarkyti teritoriją, labiau pritaikyti lankytojus. Buvo pagaminti ir pakeisti susidėvėję įvažiavimo į parką vartai, atlikti kraštovaizdžio formavimo darbai Ladakalnyje, išleistas parko lankstinukas su lan-

kytojams labai reikalinga parko schema, atgaivinta Sekminių šventė Meironyse - gyvulių išplukdymas vasaros ganiavai į pusiasalį per Sekmines tapo gražia kasmet švenčiama tradicine švente. Švenčiamos Užgavėnės, Trijų Karalių šventės, Miškininkų diena ir kt. Po nepriklausomybės atkūrimo nusprendus įkurti naujus Dzūkijos ir Žemaitijos nacionalinius parkus, 1991 m. pirmasis Lietuvos nacionalinis parkas pavadintas Aukštaitijos nacionaliniu parku.

1996 m. konsultacinė firma „Archimeta“ su Vilniaus universiteto Lietuvos Architektūros ir Statybos institutu parengė naują Aukštaitijos nacionalinio parko planavimo schemą. 1997 m. balandžio 28 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 416 ANP planavimo schema buvo patvirtinta. Įvertinus gamtines, kultūrines vertybes ir rekreacinį potencialą buvo numatyta parko ribų korektūra. Parko teritorija padidėjo daugiau negu 10 tūkstančių hektarų - prijungtas Kretuono ežeras su kultūros paveldo objektų turtingomis apylinkėmis ir Tauragno ežero bei Linkmenų apylinkės. Ir vėl patvirtinti nauji parko nuostatai.

Pagal naują planavimo schemą keitėsi funkcinis zonavimas. Didesni plotai skirti konservacinio prioriteto zonai (53%), išskirtos 26 draustinių teritorijos. Išskirti kultūriniai rezervatai, kurie atstatant žemės nuosavybę gyventojams buvo perkelti į draustinių kategoriją. Apsauginio prioriteto zona užima beveik 23%, ūkinių funkcijų - 20%, rekreacinei skiriama tik 3,4 % ir tik 0,6% priskirta gyvenamajai zonai. Pagal funkcinį zonavimą numatytas teritorijų ir vertingų gamtinių bei kultūrinių objektų apsaugos ir naudojimo režimo užtikrinimas, rekreacijos plėtojimas. Daugiau dėmesio skirta natūralaus kraštovaizdžio išsaugojimui. Aiškiau reglamentuotos statybų, rekonstrukcijos, renovavimo, naujų statinių plėtra. Planavimo schemoje numatytos kai kurios prielaidos dėl kultūros paveldo objektų tvarkymo. Atsirado galimybė Rėkučių archeologiniame draustinyje atstatyti Rėkučių gynybinį įtvirtinimą, Kretuono ežero pakrantėje pagal tyrinėjimų medžiagą - neolitinių kaimą. Šiaurės rytinėje dalyje ant Taurapilio piliakalnio numatyta galimybė atstatyti pilį, žinoma, prieš tai atlikus reikiamus archeologinius, istorinius ir kitus tyrimus. Tai būtų kultūros paveldą propaguojantys objektai, turintys didelę reikšmę turizmo organizavimui.

1998 m. buvusio klebonijos pastate Palūšėje atidarytas Lankytojų centras, o buvusi turistinės bazės valgykla rekonstruota į „Aukštaičių užėigą“. Atlikus archeologinius kasinėjimus prie Kretuono ežero kilo mintis parodyti, kaip gyveno mūsų protėviai akmens amžiuje, ką slėpė pilkapiai. Tam buvo pritaikyta Palūšėje esanti nenaudojama estrada. 2000 m. vadovaujant archeologams A.Girininkui ir G.Juodagalviui buvo įrengti du nauji objektai lankytojams:

pilkapio ekspozicija ir akmens amžiaus būstas.

Rekreacijos plėtojimo principai išlieka tie patys. Svarbu pritaikyti lankymui gamtos ir kultūros objektus. Numatytas darbų eiliškumas. Technikos paminklo vandens Ginučių malūno atkūrimas ir jo veikimo demonstravimas, senovinės medinės pilies atkūrimo ant Taurapilio darbų organizavimas, bokšto aukščiausioje šilinių gūbrio vietoje statyba, infrastruktūros plėtra (dviračių, pėsčiųjų takai, stovyklavietės ir kt.).

Tuo pačiu laikotarpiu vyksta žemės, miškų grąžinimas savininkams, koreguojami ir derinami projektai. Vis daugiau vietos gyventojų, ir parko teritorijoje sodybas įsigijusių naujakurių, nori

Po miškų ūkio ir turistinės bazės prijungimo didžiausias darbuotojų skaičius parke (su sezoniniais darbuotojais) siekė net 350 žmonių! Tai jau didelis ūkis.

tvarkytis, statyti naujus pastatus. Kraštotvarkos skyriaus darbuotojams reikia daug derinti, patarti, rekomenduoti ir akylai stebėti, kad teritorija būtų tvarkoma pagal nustatytus reikalavimus. Gamtos skyriaus darbuotojai nuolat teikia medžiagą apie naujas augalų ir paukščių rūšis su jų apsaugos rekomendacijomis. Daugiau ekskursantų ir pavienių lankytojų sulaukiama iš daugiau kaip 20 užsienio šalių. Šis laikotarpis reikalauja iš parko darbuotojų didelių pastangų ir darbo.

2004 m. Lietuvos respublikos vyriausybės kovo 1 d. nutarimu Nr. 223, siekiant užtikrinti tvarų ir suderintą nacionalinių parkų miškų tvarkymą, pagerinti šių miškų priežiūrą ir apsaugą, Aukštaitijos nacionalinio parko teritorijoje esančius valstybinės reikšmės miškus patikėjimo teise suteikta valdyti valstybės įmonei Ignalinos miškų urėdijai. Parke esantys miškai perduodami Urėdijai su visais darbuotojais ir visu nekilnojamu turtu.

Parke vėl prasideda naujas laikotarpis. Nors netekęs gamybos, parkas neteko ir svarbaus pajamų šaltinio, Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą atsiranda galimybė parko lankomų objektų ir teritorijos tvarkymo darbams panaudoti Europos Sąjungos lėšas. Nepatikliai žiūrėjome ir nelabai tikėjome tokiomis galimybėmis. Niekada niekas veltui lėšų nedalino. Tačiau reikėjo pabandyti rengti projektus, nes tai buvo vienintelė galimybė gauti finansavimą didesniems darbams. Pirmasis parengtas gavęs finansavimą ir 2004 m. sėkmingai įgyvendintas projektas buvo „Ginučių vandens malūno rekonstrukcija“: PHARE – 2002 lėšomis rekonstruota gyvenamoji dalis bei parengtas muziejinės dalies rekonstrukcijos projektas. Tais pačiais metais, susitarus su UAB „Bitė“ vadovais, ant Šiliniškių gūbrio pastatytame bokšte, 30 metrų aukštyje buvo įrengta apžvalgos aikštelė parko lankytojams.

Daugelį projektų inicijavo Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba, bet rengiant projektus daug dirbti teko ir direktijai. 2007 m. Europos Sąjungos Struktūrinių fondų lėšomis rekonstruotos nacionalinio parko Lankytojų centro (direkcijos) patalpos. Rudenį direktijos darbuotojai persikėlė į gražius, nors ir ankštokus kabinetus. Nuo 2008 m. prasideda projekto „Saugomų teritorijų tvarkymas“ I etapas. Projekto sutartį pasirašė Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba, tačiau už atskirų projekto veiklų įgyvendinimą atsakinga direktija. Didelis ir sunkus darbas direktijoms projektinėje veikloje - viešieji pirkimai. Parke vykdomas Ginučių archeologinio ir Ladakalnio gamtinio kompleksų sutvarkymo ir paruošimo lankymui projektas, Juodupės pelkės gamtotvarkinis projektas, rengiamas Lankytojų centro ekspozicijos projektas. Direktijos iniciatyva pateikiamos paraiškos Ūkio ministerijai dėl Ginučių malūno muziejinės dalies rekonstrukcijos, Palūšės valtinės su krantine rekonstrukcijos ir vandens turizmo infrastruktūros sutvarkymo, Palūšės turistinės bazės valgyklos pastato rekonstrukcijos ir naujų poilsio namelių statybos finansavimo iš ES Struktūrinių fondų lėšų. Tikėtasi gauti paramą nors vienam objektui. Parama suteikta visiems trims! Šiuo metu pirmieji du objektai jau sutvarkyti ir naudojami visuomenės poreikiams. Taip pat pastatyti nauji

poilsio nameliai, tačiau įstrigo Palūšės valgyklos pastato rekonstrukcija - rangovui paskelbtas bankrotas. Direktija darbus tęsia savo iniciatyva. Kitų metų sezonui gal pavyks objektą užbaigti. Prieš metus parengtas bitininkystės ekspozicijų komplekso įrengimo darbų projektas. Šiuo metu vykdomi pastatų rekonstrukcijos darbai turėtų būti baigti kitų metų pavasarį. Lėšų naujai ekspozicijai dar teks palaukti - kol prasidės naujas ES finansavimo etapas. 2012 m. Nacionalinio parko lankytojų centre atidaryta nauja ekspozicija, baigtas Ginučių archeologinio ir Ladakalnio gamtinio kompleksų tvarkymas.

2010 m. prie Aukštaitijos nacionalinio parko direktijos prijungta Labanoro regioninio parko direktija. Per paskutinį dešimtmetį susikūrė kaimų bendruomenės. Jos vis aktyviau įsijungia į parko gyvenimą, rašo daug dirba Reškutėnų kaimo bendruomenė, aktyviai į kultūrinę veiklą jungiasi Palūšės kaimo bendruomenė.

Jau ketvirtus metus iš eilės parko direktija dalyvauja Europos savanorių tarnybos programoje. Pagal ją kasmet priimami du jauni užsieniečiai. Jie dirba be atlygio, pritaiko parke savo turimą patirtį ir semiasi naujos, susipažįsta su šalies kultūra ir mokosi lietuvių kalbos.

Labiausiai įsiminė pirmieji savanoriai iš Prancūzijos Florencija ir Eduardas - labai darbštūs, smalsūs, nuširdūs ir draugiški jaunuoliai. Po trejeto mėnesių jie jau neblogai kalbėjo lietuviškai. O Florencija baigusi savanorystę net pasiliko Lietuvoje. Po to buvo savanoriai iš Italijos, Moldavijos, Bulgarijos, Anglijos, Ispanijos. Visi jie daugiau ar mažiau prisidėjo prie parko tvarkymo tiesiogiai arba darydami informacinių leidinių vertimus. O prancūzas Vincentas net parengė ir išleido spalvinimo knygelę vaikams su parko augalais ir gyvūnais.

Praeitais metais VŠĮ Gamtos paveldo fondas pradėjo rengti Aukštaitijos nacionalinio parko tvarkymo planą. Šiuo metu Tvar-kymo planas jau parengtas ir laukia patvirtinimo.

Visi darbai, planai, ekspozicijos, projektai, gamtotyriniai darbai, lankytojų aptarnavimas, renginiai yra vykdomi darbštaus parko kolektyvo darbuotojų. Parkas šiemet švenčia 40-ties metų sukaktį. Sveikinu parko kolektyvą su švente ir linkiu geros kloties saugant šio krašto gamtą ir jos turtus. ☞

2004 m. parke vėl prasideda naujas laikotarpis. Nors netekęs gamybos, parkas neteko ir svarbaus pajamų šaltinio, Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą atsiranda galimybė parko lankomų objektų ir teritorijos tvarkymo darbams panaudoti Europos Sąjungos lėšas.

Nuotrauka iš ANP fotoarchyvo

Parko darbuotojos Ginučių piliakalnio tvarkymo talkoje 2013 m.

LIETUVOS TSR MINISTRŲ TARYBA

N U T A R I M A S

1974 m. kovo 29 d. Nr. 124

Vilnius

Dėl Lietuvos TSR nacionalinio parko steigimo

Lietuvos TSR Ministrų Taryba n u t a r i a :

1. Įsteigti Ignalinos, Švenčionių ir Utenos rajonų teritorijoje 30 tūkst. ha ploto Lietuvos TSR nacionalinį parką, kurio tikslas išsaugoti ir propaguoti vertingus moksliniu, estetiniu bei turistiniu požiūriu Rytų Lietuvoje esančius gamtos ir kultūros paminklus, retas gyvūnijos ir augalijos rūšis bei jų augimvietes ir kraštovaizdžius.

Patvirtinti pridedamus Lietuvos TSR nacionalinio parko ribų aprašymą ir nuostatus.

2. Nustatyti, kad Lietuvos TSR nacionalinio parko tvarkymui vadovauja Gamtos apsaugos komitetas.

Lietuvos TSR nacionalinio parko atskirus objektus tvarko, taip pat jo teritorijoje esančių ūkių ir įmonių ūkinei veiklai vadovauja, laikantis bendrų šiam parkui keliamų uždavinių bei reikalavimų, tos ministerijos ir žinybos, kurių žemės naudotojų yra parko teritorijoje.

Lietuvos TSR nacionalinio parko objektų apsaugą užtikrina žemių naudotojai, kurių teritorijoje jie yra.

3. Aprobuoti Lietuvos TSR nacionalinio parko išplanavimo schemą, suteikiant Gamtos apsaugos komitetui teisę Lietuvos statybos ir architektūros mokslinio tyrimo instituto jėgomis ją tikslinti, suderinus klausimą su Valstybiniu statybos reikalu.

2.

komitetu, Žemės ūkio ministerija, Miškų ūkio ir miško pramonės ministerija ir Žuvininkystės valdyba.

4. Įpareigoti Lietuvos statybos ir architektūros mokslinio tyrimo institutą, Gamtos apsaugos komitetui užsakius, padauginti patikslintą Lietuvos TSR nacionalinio parko išplanavimo schemą ir ją aprūpinti ministerijas ir žinybas.

Nustatyti, kad ministerijos ir žinybos, vykdančios Lietuvos TSR nacionalinio parko teritorijoje projektavimo ir statybos darbus, privalo vadovautis šio parko išplanavimo schema.

5. Pavesti Žemės ūkio ministerijai pagal Gamtos apsaugos komiteto ir ūkių kartu parengtą užduotį 1974 - 1975 metais sudaryti Ignalinos rajono "Vilties", "Atžalyno" kolūkiams, Ignalinos žuvininkystės ūkiui ir Švenčionių rajono Černiachovskio kolūkiui perspektyvinius kompleksinius vidinės žemėtvarkos projektus.

6. Įpareigoti ministerijas, žinybas ir organizacijas, susijusias su Lietuvos TSR nacionalinio parko kūrimu ir tvarkymu, numatyti metiniuose ir perspektyviniuose planuose materialinius išteklius bei lėšas šiame parke esantiems objektams tvarkyti, pranešant apie tai Gamtos apsaugos komitetui.

7. Įpareigoti Gamtos apsaugos komitetą iki 1974 m. liepos 1 d. parengti 1975 - 1976 metams Lietuvos TSR nacionalinio parko tvarkymo priemonių planą ir, suderinus su Valstybine plano komisija, Finansų ministerija ir kitomis ministerijomis bei žinybomis, jį pateikti Lietuvos TSR Ministrų Tarybai.

J. Maniušis

D. Petryla

Kas numatoma naujame Aukštaitijos nacionalinio parko tvarkymo plane?

*Zenonas Gulbinas, Vaidotas Valskys
VŠĮ Gamtos paveldo fondas*

Šiuo metu Aukštaitijos nacionalinis parkas tvarkomas vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. balandžio 28 d. nutarimu Nr.416 (Žin., 1997, Nr.38-942) patvirtinta Aukštaitijos nacionalinio parko planavimo schema. Tvarkymo priemonės, numatytos galiojančioje planavimo schemoje, nebeatitinka šių dienų teritorijos apsaugos ir naudojimo poreikių. Per pastaruosius šešiolika metų keitėsi nacionalinio parko kraštovaizdis, susiformavo atitinkama žemėnauda bei žemėvalda, todėl, rengiant naują parko tvarkymo planą, buvo įvertinta planavimo patirtis, apsaugos problemos, teritorijos racionalaus naudojimo ir vystymo tendencijos. Planavimo darbus vykdė Viešoji įstaiga Gamtos paveldo fondas, buvo pasitelkti kraštovaizdžio, biologinės įvairovės, kultūros paveldo, miškų, rekreacijos ekspertai. Planavimo procese aktyviai dalyvavo Aukštaitijos nacionalinio parko direkcijos specialistai, kuriems dėkojame už jų indėlį.

Parengtame Aukštaitijos nacionalinio parko tvarkymo plane numatomas ypač vertingų gamtinių objektų ir kompleksų (Moko ir Mokiuko akmenų, Kauprinių akmenų, Šiliniškių gūbrio, Laumiakėlio glaciokarstinės dubės, Baluošo ežerinės terasos) tvarkymas pritaikant pažintiniam turizmui. Numatoma pastatyti Tauragnų miestelio rytinėje dalyje informacinį stendą, reprezentuojantį giliausio Lietuvos ežero – Tauragno – giliausią vietą, rinos formą ir kilmę. Vertingiausius gamtinius objektus (Laumiakėlio glaciokarstinės dubės, Kauprinių akmenų, Medžiukalnio, Almajo ir Varniškių šaltinius, Alksnaičio (Žemuoginė) ir Asalnykščio (Gimžinė) salas, Karviakumpio, Asalų, Kuprių ir Žeimenų pusiasalius, Gavio įlanką, Daglėjaus ežerą, Vyžių ir Žigo liepas, Puziniškio, Salų II ir Obelių rago ąžuolus bei Juodaksnį milžiną) siūloma įtraukti į saugomų gamtos paveldo objektų sąrašą. Aukštaitijos nacionalinis parkas išsiskiria kalvotu ežeringu mažai su kultūrintu Aukštaičių aukštumų kraštovaizdžiu. Kraštovaizdžio

formavimo kirtimai, menkaverčių medžių ir krūmų šalinimas yra labai svarbūs siekiant atverti vaizdingas kraštovaizdžio apžvalgos vietas (ežerų pakrantes, išraiškingo reljefo fragmentus).

Menkaverčių medžių ir krūmų kirtimas, pievų šienavimas taip pat yra labai svarbūs siekiant užtikrinti gerą saugomų rūšių ir buveinių būklę. Tokius darbus numatoma atlikti Kretuono ežero Didžiojoje saloje, Žemaitiškės pievose, Murmų-Kretuonų kaimuose esančiose pievose, Baluošo ežero Beržų saloje, Ginučių ąžuolyne, Pabaluošės kadagyne ir kitose teritorijose. Siekiama ne tik išsaugoti ir atkurti biologinės įvairovės išsaugojimo požiūriu vertingas teritorijas, bet ir vystyti bei propaguoti ekologinį švietimą ir turizmą Palūšės turizmo centre, edukacines programas Kaltanėnų ugdymo ir turizmo centre, įrengti gamtos mokyklą Meironių kaime ir gamtos klasę Reškutėnų kaime bei plėtoti gamtos (paukščių) stebėtojų ir gamtiniam švietimui tinkamą infrastruktūrą Reškutėnuose.

Aukštaitijos nacionalinis parkas pasižymi kultūros paveldo objektų ir kompleksų gausa. Svarbiausius objektus siūloma pritaikyti visuomenės poreikiams, pirmiausia pažintiniam

Nuotrauka iš ANP fotoarchyvo

Šienavimas yra vienas iš būdų palaikyti saugomų buveinių būklę

turizmui: archeologinio ir mitologinio paveldo vertybės (Pavajuonio, Rėkučių, Vyžių, Šakarvos pilkapyną, Linkmenų piliakalnį su gyvenviete), architektūrinio ir inžinierinio paveldo vertybės (Kaltanėnų dvaro sodybos fragmentus, Daunorių Švč. Jėzaus Širdies bažnyčią, Šeimaties cerkvę, Stripeikių vandens malūną), istorinio ir memorialinio paveldo vertybės (Kazimiero, Jono ir Vincento Strazdų gimtąją sodybą Strazdų etnografiniame kaime, Vytauto apygardos Lokio rinktinės štabo bunkerio vietą prie Aukštagalynio kaimo), nekilnojamojo kultūros paveldo dailės vertybės (Rėkučių ir Reškutėnų paminklus Vytautui Didžiajam,

Nuotrauka iš ANP fotoarchyvo

Ginučių koplytstulpį), urbanistinio paveldo vertybę (Kaltanėnų miestelio istorinę dalį) bei etnografinius kaimus (Salas II, Strazdus, Šuminius, Vaišnoriškę, Varniškes II, Kretuonis). Taip pat numatoma atkurti, tvarkyti ir pritaikyti pažintiniam lankymui Reškutėnų, Žemaitiškės antrąją senovės polinę gyvenvietę, Rėkučių, Pavajuonio senovės gynybinio įtvirtinimo dalį. Kultūros paveldo vertybės požymių turinčiuose Benediktavo, Ginučių, Paalmajės ir kt. kaimuose siekiama išlaikyti vertingą planinę ir erdvinę struktūrą, saugomos etnografinės sodybos, pavieniai pastatai, vertingi želdiniai. Šiuose kaimuose skatinama atkurti atvirą tradicinį kraštovaizdį šalinant medžius ir krūmus, ganant ir šienaujant. Kultūros paveldui eksponuoti ir populiarinti Aukštaitijos nacionaliniame parke numatoma įkurti muziejines-educacines ekspozicijas Salų ir Šuminių kaimuose, vystyti senovinės bitininkystės muziejaus veiklą Stripeikiuose, plėtoti Reškutėnų Ryto draugijos pradinės mokyklos muziejų, atkurti milo vėlyklą Ginučių malūne.

Kalvotas ir ežeringas Aukštaitijos nacionalinio parko kraštovaizdis puikiai tinka rekreacijai ir turizmui vystyti. Rekreacijai skirtose teritorijose (Palūšėje, Pavajuonyje, Gaveikėnuose, Jonalaukyje, Vaišniūnuose, Ginučiuose, Kaltanėnuose) palaiškoma ir gerinama stovyklaviečių, poilsiaviečių ir atokvėpio vietų įranga, plėtojamos kaimo turizmo, turistų aptarnavimo paslaugos ir infrastruktūra, tvarkomos pakrantės bei pritaikomi eksponavimui esami gamtinio kraštovaizdžio objektai. Nacionalinio parko pažintinio turizmo sistemą sudaro įvairaus dydžio ir pobūdžio pažintinio turizmo trasos ir takai, lankomi paveldo objektai, lankymui ir poilsiui skirta rekreacinė infrastruktūra (atokvėpio vietos, apžvalgos aikštelės, poilsiavietės, stovyklavietės ir kita). Nacionaliniame parke prioritetas teikia-

Gamtos ir kultūros objektų pritaikymas lankymui yra svarbus daug lėšų reikalaujantis uždavinys

mas vandens, dviračių ir pėsčiųjų turizmui. Taip pat numatoma rekonstruoti ir pritaikyti lankymui bei rekreacijai apleistus pastatus (Tauragno ežero vakarinėje dalyje buvusio malūno pastatus ir esantį grūdų sandėlį, Ūsių ežero šiaurinėje dalyje esančias fermas). Siekiant reprezentuoti Aukštaitijos nacionalinio parko kraštovaizdį numatoma įrengti apžvalgos aikštelės ir pastatyti apžvalgos bokštą Kaukiškėje.

Aukštaitijos nacionaliniame parke taip pat svarbi gyvenviečių ir infrastruktūros plėtra. Kaltanėnų miestelio bei Ginu-

čių ir Strazdų kaimų plėtra numatoma šiaurinėje, Ožkinių kaimo pietinėje ir šiaurinėje, Meironių kaimo rytinėje, Vaišniūnų kaimo vakarinėje, Rėkučių kaimo pietinėje dalyse. Visuose kompaktiškai užstatytuose Nacionalinio parko kaimuose ir Kaltanėnų miestelyje skatinama įrengti šiuolaikinį technologijos lygį atitinkančius inžinerinius tinklus, pagerinti kelių, gatvių ir aikščių dangą. Prioritetas teikiamas inžinerinei įrangai, kuo mažiau keičiančiai tradicinį gyvenvietės vaizdą bei esamą kraštovaizdžio pobūdį.

Siekiant išsaugoti kultūros paveldo vertybės požymių turinčius kaimus, statybos numatomos tik buvusių sodybų vietose, taip pat numatoma ir esamų pastatų rekonstrukcijos galimybė. Žemės ūkiui skirtose teritorijose sudaromos galimybės kurti ūkininkų sodybas. Nacionaliniame parke siekiama gerinti bendrojo naudojimo kelius, pagal poreikį pritaikant juos pažintiniam turizmui, taip pat rekonstruoti tiltus pėstiesiems ir dviratininkams.

Parengtas Aukštaitijos nacionalinio parko tvarkymo plano projektas šiuo metu baigiamas derinti su atsakingomis institucijomis. Kai parengtą planą patikrins teritorijų planavimo priežiūros funkcijas vykdanti institucija, Tvarkymo planas bus teikiamas Lietuvos Respublikos Vyriausybei tvirtinti. ✍

Per pastaruosius šešiolika metų keitėsi nacionalinio parko kraštovaizdis, susiformavo atitinkama žemėnauda bei žemėvalda, todėl, rengiant naują parko tvarkymo planą, buvo įvertinta planavimo patirtis, apsaugos problemos, teritorijos racionalaus naudojimo ir vystymo tendencijos.

(Ne)Jubiliejinės mintys apie Parko gamtą

Bronius Šablevičius

Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko direkcijos
Vyr. specialistas

Ne kartą manęs klausė: „Ar gamta būtų buvusi skurdesnė, jei šiose vietose nacionalinio parko nebūtų įsteigę?“ Klausimas įdomus, bet labai sunkus, todėl atsakymas sudėtingas. Reikėtų žinoti, koks gamtos ištirtumo lygis buvo anksčiau ir koks vėliau, iki dabar, be to, kokius gamtinius biotopus parinksime vertinti. „Laukinės“ gamtos įvairovė labiausiai koncentruojasi miškuose. Jei mišką valdo valstybė (urėdija), tai gamtos įvairovę išsaugoti galima. Jei mišką valdo šimtai savininkų, net nežinia kur gyvenančių, veiksminga gamtosauga yra nereali: kiekvienas savininkas siekia tik pasipelnymo, todėl miško išsaugojimas retųjų rūšių buveinėse jiems neša nuostolius. Net Europos Sąjungos mastu saugomi paukščiai (juodieji gandrai, žuvininkai, ereliai, pelėsiai, pelėdos, kurtiniai...) santykinai saugūs tik valstybiniuose miškuose. Tą patį svarstymą galima pritaikyti ir pievų buveinėms. O buvo laikas, kai privačių miškų bei žemės plotų iš viso nebuvo. Todėl tiesmukiškai atsakyti, kurio laikotarpio parko gamta buvo turtingesnė, yra tikras rebusas. Bet reikia pripažinti, kad iki XXI a. ribos parko gamta buvo turtingesnė ir labiau apsaugota nuo biotopų degradavimo nei dabar: miškų kirtimai buvo neintensyvūs, medynai buvę brandesni, pievos buvo ganomos ir šienaujamos – apsaugotos nuo krūmėjimo.

Nuo šio amžiaus pradžios miškai kertami daug intensyviau nei sovietmečiu, o privačių žemių, ypač pievų, plotai palikti užželti. Tad koks dabartinio nacionalinio parko gamtosauginio statuso pranašumas, lyginant su buvusiu, ano laikmečio, parku? Nutarimas grąžinti privačią nuosavybę nacionaliniame parke prilygsta natūraliosios gamtos pasmerkimui, bet apie tai nebuvo pagalvota. Nacionalinio parko miškai ir ežerai privalėjo išlikti valstybės valda, bendru tautos, nacijos turtu, tą sako ir pats parko pavadinimas, jo paskirtis. Tik vėliau man tapo aišku, kodėl 1994-1996 m. į parką atvažiavę danų, švedų ir olandų ornitologai varvino seilę, žiūrėdami į retųjų paukščių lizdus Ažvinčių girioje, o profesorius iš Kopenhagos kalbėjo, kad ir mes nebeilgai turėsime tokius retus paukščius ir tokius „rezervatinės išvaizdos“ miškus. Tada juo nepatikėjau.

Sovietmečiu visuomenė taip pat nusikalsdavo įstatymams, bet jų bijojo. Jei kas vogė mišką ar brakonieriaavo, tai vargo ir plušėjo naktimis. Bet dabar visa tai daroma dieną, nes darbas naktimis gali pažeisti brakonierių ir miškavagių žmogiškąsias teises. Tai prisideda prie pagreitinto gamtos skurdinimo.

Taip, sudėtinga palyginti gamtos vertybių gausą, buvusią prieš 40-30 metų ir dabar. Parko gyvavimo pradžioje dirbo tik vienas biologas, kurį parko vadovas vertino kaip eilinį juodadarbį darbininką, o jo retųjų parko gamtos vertybių ieškojimai miškuose buvo vertinami kaip dykaduoniavimas. Parko Nuostatų pirmasis reikalavimas išsaugoti ir pagausinti parko gamtą buvo mindomas tų pačių vadovų ir parko kuruatorių. Todėl gamtos vertybės dažniausiai buvo surandamos savaitgaliais ir per atostogas. Ir taip tęsėsi daugiau nei 10 metų. Štai pavyzdys: už didžiausios botaninės retenybės Ažvinčių girioje – penkialapio dobilo – augimvietės saugojimo darbus parko biologas sulaukė grasinimų pinigine bauda. Nepaisant tarnybinių kliūčių, buvo suieškota ir suregistruota daug retųjų augalų naujų augimviečių ir retųjų paukščių lizdų, pagaminta per 200 dirbtinių lizdavičių.

Pasikeitus parko vadovams, gamtos tyrinėjimai išlindo iš draudžiamos zonos, o iš surinktų duomenų net retųjų augalų knygą išleidome. 1995m. į darbą papildomai priimta botanikė A.Survilaitė. Bendros pastangos leido surasti daug dar nežinomų retųjų augalų augimviečių, pradėtos registruoti samanų, kerpės, taip pat naujos grybų rūšys, drugiai, vabalai. Apie 14 metų vyko profesionalus žuvų ekologinis monitoringas (V.Vilčinskis, V.Kesminas).

Todėl sugretinant dviejų laikotarpių parko gamtą, matoma nauja kliūtis: buvusio vieno biologo ir vėliau trijų biologų darbo rezultatų nebegalima palyginti. Vadovaujantis parko veiklos Nuostatais, Gamtos skyrius turi sukaupęs didžiulę gyvosios gamtos duomenų bazę. Iki 2014 m. esame suregistravę daug rūšių: augalų – apie 950, grybų – 660, žinduolių – 51, paukščių – 236, amfibijų ir roplių – 17, žuvų – 41, vabzdžių – apie 2610.

Parko gamtos vertingumo įrodymas yra pačios rečiausios rūšys visos Lietuvos mastu. Tai augalai: belapė antbarzdė,

Nacionalinio parko miškai ir ežerai privalėjo išlikti valstybės valda, bendru tautos, nacijos turtu, tą sako ir pats parko pavadinimas, jo paskirtis.

siauralapis gencijonas, beržas keružis, ežerinė lobelija, miškinė žiomenė, miškinė plikaplaiskė, mėlynialapis karklas, Helerio pilelė, riestasis ktenidis; paukščiai: juodakaklis naras, startsakalis, stulgys, žalvarnis, mažasis kiras, ūsuotoji zylė, pelėdikė, mažasis baublys; žuvys: vijūnas, salatis, lašiša, kartuolė; vabzdžiai: šiaurinis elniaragis, sengirinis ūsuotis, sengirinis juodvabalys, ilgaliežuvis ir nakvišinis sfinksai; grybai: paprastasis taukiai, šiurkštusis grybliežuvis, krateriškasis ausūnis. Svarbiausioji užduotis – išsaugoti nuo sunaikinimo jų augimo ir veisimosi vietas. Tai galima padaryti taikant tausojančius kirtimus, intensyvią šienavimą, palaikant vandenų švarą. Tik kaip tai įvykdyti, jei parko specialistai negali kištis į „šventąją karvę“ – privačią nuosavybę?

Nacionalinis parkas netapo gamtosaugos mokykla, netapo gamtos vertybių saugykla, nes jo teritorijos nevaldo valstybė. Be to, prisideda įkylus skatinimas kuo daugiau lankyti pačias atokiausias ir pažeidžiamas gamtos vietas, brautis gilyn į gamtą. Pasirodo, nebeužtenka pažymėti pažintinio tako trasą miške, reikia atverti sengirės glūdumas liaudies masėms: iškloti lentinius takus, pastatyti stendus su kvartalų numeracija ir pažymėtais erelių lizdais, - juk tautai reikia demonstruoti „neišsemiamus“ gamtos turtus, antraip kam iš viso reikalinga ta sengirė?! Be to, tako reikia ne per bet kokią, o per rezervatinę pelkę. Reikia sustoti ir suprasti, kad natūralios gamtos plotai nesiplečia, priešingai, - kaskart mažėja, o žmonių kartos kaskart atsinaujina, jų poreikiai nepasotinami. Kiekvienas lankytojas (t.y. gamtos mylėtojas, jos bičiulis) palieka savas šiukšles ir sužalojimus. Esu paskelbęs apie 300 ekologinio ir pažintinio pobūdžio straipsnių. Ir ką gi? Galima buvo ir nerašyti, nes jie nedaro norimos įtakos, neauklėja žmonių, nes kaskart nepalaujami priauga naujų ir plūsta

vis nauji gamtos niokotojai. Tik tos gamtos vertybės dar jaučiasi saugios, kurios slepiamos ir nežinomos „gamtos mylėtojų“. Geras pavyzdys: jei iki parko įkūrimo dabartinė Ažvinčių sengirė būtų buvusi eksploatuojama, kertama, demonstruojama, reklamuojama, tai parką įkuriant nebūtų buvę tinkamos vietos įteisinti rezervatinę zoną. Bet tas miško masyvas išliko „užmirštas“ ir todėl mūsų parkas dabar turi rezervatą – Lietuvos gamtai svarbią sengirę.

Keista, kad Aukštaitijos nacionalinio parko jubiliejaus proga būtina priminti užmirštą parko įsteigimo tikslą, įteisintą Nuostatuose. Juose prioritetas parko tikslas nustatytas aiškiai: išsaugoti unikalias ekologines sistemas, susidedančias iš Žeimenos aukštupio, ežerų ir upių tinklo, Ažvinčių ir Minčios girių, gausybės kalvų ir dubaklonių, iš retųjų ir nykstančių augalų ir gyvūnų biotopų ir buveinių. Jau daug metų ši kartinė Parko tikslų nuostata lieka pamiršta. Jei ankstyvuoju parko veiklos peri-

odu (iki 1990 m.) gamtos tyrimai buvo netoleruojami, tai šiame amžiuje jie įgavo laisvės – dirbkite! (Tiesa, uždraustas Gamtos skyriaus vykdytas ilgametis žuvų monitoringas...). Bet... tai niekam nebeįdomu. Parko gamtos tyrimai laikosi tik Gamtos skyriaus biologų ir ekologų entuziazmo dėka. Apie tai liudija 2014 m. išleistas leidinys plačiai visuomenei apie mūsų biologų veiklą ir darbų rezultatus. Kiti specialistai, atėję dirbti po mūsų, bus laimingi, radę į storas ataskaitas surašytus tyrimų duomenis. Jie turės į ką lygiuotis ir ką lyginti.

Įdomi detalė: didžiųjų darbinių krizių laikotarpiams, kai situacijos būdavo labai blogos, save ramindavau viltimi: „Dabar blogai, bet juk vis tiek bus geriau!“ Ir taip visus 36 metus, iki šiandien... Šios vilties linkiu mūsų Parkui ir visiems bendradarbiams. ✂

Reikia sustoti ir suprasti, kad natūralios gamtos plotai nesiplečia, priešingai, - kaskart mažėja, o žmonių kartos kaskart atsinaujina, jų poreikiai nepasotinami.

Nuotrauka iš ANP fotoarchyvo

Apie pirmuosius kolegas

Irena Čeponienė
Ilgametė Aukštaitijos nacionalinio
parko darbuotoja

Pažadėjau parašyti apie žmones, kurie kartu dirbo parke. Nenučiuokiau, kad bus taip sunku. Sėdėjau ne vieną vakarą ir nesugebėjau parašyti nei žodžio. Visus gerai pažįstu, noriu visus prisiminti ir staiga mintis - o jei kurį pamiršiu. Jei dirbo – vadinasi, buvo reikalingas. Todėl nutariau prisiminti tik tuos savo kolegas, su kuriais kartu žengėme pirmuosius žingsnius parke.

1974 m. mane į darbą priėmė pirmasis parko direktorius Vincas Šakalys. Prieš tapdamas direktoriumi jis dirbo Vaišniūnų girininku, todėl labai gerai žinojo parko teritoriją. Kai liepą pradėjau dirbti parke, čia jau daugiau nei pusmetį inžinieriumi dirbo Jonas Bužinskas. Jį pažinojau dar nuo mokyklos suolo. Vaikinas draugiškas, darbštus ir su humoru. Jo pareiga buvo kontroliuoti parko teritoriją ir informuoti Gamtos apsaugos komitetą apie nusižengimus. Dirbo kartu su gamtos apsaugos inspektorais. Vėliau su parko darbuotojais žiemą šerdavo žvėris, kartu vykdė poilsiautojų apklausą, inspekcinę veiklą. Jis neblogai pažinojo teritoriją, turėjo vairuotojo pažymėjimą, daug padėdavo kitiems. Prisimenu, į darbą Jonas važinėjo dviračiu. Direktorius pradžioje griežtai tikrino darbo drausmę. Kartą Jonas pavėlavo į darbą ir įkliuvo. Direktorius jį puolė barti. O jis nepasimetė ir ramiai atsakė: „Tai kad pervažė buvo ilgai uždaryta...“ Mes vos tramdėme juoką, o direktorius labai supykė. Šmaikštumu jis dažnai išsigelbėdavo iš jam nepalankių situacijų. Deja, neilgai dirbo. Sveikata po patirtos avarijos prastėjo. Ryžosi stuburo operacijai ir daugiau į darbą nesugrįžo.

Su Broniumi Kazlu į darbą buvom priimti tą pačią dieną. Kartu skaitėm „talmudą“ - taip vadinom parko planavimo schemą. Vėliau kartu važinėjom su jo motociklu po kolūkių teritorijas. Tuomet laukus ardavo ir tręšdavo iki pat vandens. Paežerėse nebuvo jokių apsaugos zonų, kurias reikėtų palikti vandens apsaugai nuo taršos. Bronius turėjo agronomo darbo patirtį, buvo užsispyręs ir žinojo, kad susitarus su žemės gospadoriumi galima nemažai padaryti tvarkant aplinką prie fermų, dirbtuvių. Kolūkių pirmininkai bandydavo išsisukti, kad nereikėtų su juo susitikti, vėliau tiesiog jo nepriimdavo. Jiems labai nepatiko, kad dar kažkoks parkas jiems trukdo gyventi, reikalauja kažkokios, kaip jiems atrodė, savos tvarkos. Bronių skųsdavo direktoriui.

Tada važiuodavome į ūkius dviese, nes ir Bronių kartais tekdavo stabdyti. Be to, Bronius buvo idėjų generatorius. Jis ir kolūkiuose bandydavo pamokyti, kaip reikėtų geriau tvarkytis. Jo mintis reikėjo gerai atsijoti ir dirbti.

Broniaus idėja, kuri nelengvai skynėsi kelią - Bitininkystės muziejaus kūrimas. Drąsiai galiu pasakyti, jei ne Bronius - parkas tokio objekto neturėtų. Dar net negavęs pritarimo jis jau dairėsi eksponatų, ieškojo vietos. Kur su direktoriaus žinia, kur tytomis važiuodavo pas savo pažįstamus ir nepažįstamus prašyti lėšų. Kartais išvarydavo, o jis vėl grįždavo. Užsispyręs siekė tikslo. Labai mėgo ir dabar mėgsta filosofuoti. Pasigavęs mandagų klausytoją ilgai nepaleisdavo, kartais reikėdavo nuo filosofo gelbėti žmogų. Muziejų kūrė su dideliu užsidegimu ir vis gražino, dailino. Jei ką naujo sugalvoja įrengti, stengiasi įtikinti, kad tai būtina. Kelias skulptūras muziejui išdrožti užsakė už savas lėšas. Sugebėdavo surasti ažuolo gabalą ir Teofilio Patiejūno padedamas mintį įkūnydavo medyje. Reikėdavo nendrių pavėsienei ar aviliui, tuoj suorganizuodavo darbuotojų talką. Kartą, jau pavasarėjant, įjovėme nendres su pjautuvais Dringio ežere ties salomis. Po darbo vos sugebėjom rasti vietą, kur galėtume saugiai pasiekti krantą. Buvome jauni ir drąsūs. Dirbo Bronius muziejuje nuoširdžiai, gindamas savo kartais gal ir keistokus įsitikinimus. Daug ginčydavomės. Kai išėjo į užtarnautą poilsį, visada domėjosi ir dabar tebesidomi muziejaus likimu. Jam ne vis tiek, koks bus muziejus po rekonstrukcijos.

Beveik tuo pačiu metu kaip ir aš įsidarbino parke biologas Arūnas Lubys. Gyveno Utenoje, todėl dažniausiai važiuodavo dirbti tiesiai į jam artesnę šiaurinę parko dalį. Jo specializacija buvo ornitologija. Ieškojo retų paukščių lizdų. Dirbo neilgai, kadangi kiekvieną dieną važiuoti į darbą parke nepatogu, o ir darbą Utenoje susirado. Net ir išėjęs neužmiršo parko, vis užsukdavo į miškus, o ir dabar dažnai čia sutiks.

Daugiau nei metus parke dirbo labai įdomus žmogus, gerai pažįstantis šį kraštą, iš Papiliakalnės kaimo kilęs botanikas, biologijos mokslų kandidatas (tada, rodos, taip vadinosi) Leonas Šidla. Grįžo jis į tėviškę norėdamas dirbti parko labui. Labai rimtas žmogus, pažįstantis apylinkes, vietinius gyventojus, su kuriais vaikystėje ganė gyvulius. Tik tada buvo tokia tvarka, kad kolūkio vadovui galėjo mokėti už mokslinį laipsnį, o parko darbuotojui ne. Tad koks gi stimulus žmogui dirbti? Direkcijoje nebuvo nei kūriko, nei valytojos. Viską darėme patys. Žiemą Leonui anksti ryte maršrutiniu autobusu atvažiavus į darbą, tekdavo šlapiomis malkomis kurenti krosnį. Vasarą rinko herbarą, inventorizavo parko augaliją, žiemą kartu viską perrašinėjome į korteles. Sezono metu savaitgaliais dažnai sulaukdavome svečių. Reikėdavo priimti, ekskursiją pravesti, svečius žuviene pavaišinti. Kartą Vaišniūnuose po lietaus virėme žuviene. Leonas basas, purvinomis kojomis, stypinėdamas

aplank laužą ir jį vis pakurstydamas piktokai sako: „Parke dirba arba patriotai, arba idiotai“. Po kurio laiko Leonas grįžo atgal į Botanikos institutą. Papiliakalnėje leisdavo atostogas, vėliau būdamas garbingo amžiaus vasarodavo. Ko gero, čia gimė labai vaizdingai parašyta eiliuota knygutė „Kalnėnai“ apie šio krašto gamtą ir žmones.

1977 m. vasarą atėjo prašytis į darbą jaunas istorikas. Sakė, galintis dirbti kad ir darbininku. Žmogus su aukštuoju išsilavinimu tuo metu, kai buvo galima nesunkiai susirasti darbą pagal specialybę, pasirodė keistokas. Bet Gamtos apsaugos komiteto pirmininko pavaduotoja, matyt, kažkuo suintrigavo ir į darbą priėmė. Tai buvo Bronius Šablevičius, kūnu ir siela atsidavęs darbui. Tai gamtininkas iš pašaukimo. Tokių Lietuvoje vienetai. Daugelis gerai pažįsta jį kaip gamtininką ornitologą, mėgėją fotografą, knygų apie gamtą autorių, įdomų pašnekovą. Keliaudamas parko miškais jis pastebi ne tik paukščio lizdą, bet ir mato, koks augalas ar grybas auga po kojomis, koks vabalas sutrūnijusio medžio kamieno, koks drugelis plazdena šalia. Pirmieji Broniaus žingsniai parke buvo nelengvi. Teritorija nepažįstama, dažnai darbas naktį (juk pelėdos neūbauja dieną). Darbo metu reikia būti darbe – tokia tvarka. Vienu metu Bronius buvo pagrindinis žvėrių „šėrikas“ parke. Kad pašertum, reikia ir pašarus paruošti: nupjauti, išdžiovinti, suvežti, sukrauti. Be to, jis dar studijavo biologiją, vėliau rašė mokslinį darbą apie erelį žuvininką. Surinkti duomenis ne taip jau paprasta. Daug laiko – dienų ir naktų – praleista miške, šalia lizdo. Ypač Broniui sunkus buvo antrasis dešimtmetis parke. Bet meilė gamtai ir užsispyrimas nugalėjo visus sunkumus. Viską atperka rezultatai – apgintas mokslinis darbas, suteiktas gamtos mokslų daktaro laipsnis. Bronius dirba per atostogas, dirba savaitgaliais. Užsispyręs. Jei sumanė, tai ar lyja, ar sninga – įvykdys. Kai nesiseka pyksta, akys tik svaido žaibus. Visada turi savo nuomonę ir ją gina. Draugiškas, bet, kaip šauksi, taip ir atsilieps.

Tais pačiais metais iš Miškų ūkio atėjo dirbti Janina Čeponienė. Ji dirbo ir kartu neakivaizdiniu būdu studijavo miškininkystę. Pagrindinis darbas buvo miškų tvarkymo kontrolė, vėliau daugelį metų vadova-

vo personalui, vedė ekskursijas. Pastaraisiais metais jos darbas buvo dokumentų, susijusių su darbo santykiais, tvarkymas. Tai žinių ir kruopštumo reikalaujantis darbas. Janina rami, paslaugi ir draugiška. Gaila, kad sveikatai pašlijus turėjo palikti kolektyvą.

Antraisiais parko gyvavimo metais, baigusi gamtosaugos specialybę Kazanės universitete, buvo paskirta į nacionalinį parką jauna specialistė Marina Perchun. Jauna, smulkutė, nemokanti nei žodžio lietuviškai. Jai buvo sunku, bet ir mums nelengva. Rusų kalbą mokėjome, bet nuolat bendrauti neįpratę.

Marina labai stengėsi, buvo labai nuoširdi, draugiška. Ežerų, kaimų pavadinimai jai buvo sunkiai ištariami, reikėjo mokytis. Patiko mūsų krašto gamta. Bet likimas jai buvo negailestingas. Išvažiavo į Kazanę pirmų atostogų, susirgo erkiniu encefalitu, daktarai padėti negalėjo, ir ji amžiams pasiliko tėviškės žemėje. Tai labai liūdnas prisiminimas.

Antrais metais jau reikėjo rengti stovyklavietes, gaminti ir statyti įvažiavimo į parką ženklus. Buvo priimti pirmieji darbininkai. Jiems vadovavo statybininkas Juozas Kalinauskas. Vėliau Juozą pakeitė Olegas Jakubovskis – paslaugus, draugiškas visada su šypsena veide. Gera nuotaika užkrėsdavo ir kitus. Jis rūpinosi parko ūkiu. Pagal pareigybę parke turėjo dirbti ir architektas. Bet su architektais parkui nuo pat pradžių nesisekė. Padirbdavo trumpai ir išeidavo.

Prisiminiau tik pirmuosius parko darbuotojus, o buvo nemažas jų pulkelis...✂

Sezono metu savaitgaliais dažnai sulaukdavome svečių. Reikėdavo priimti, ekskursiją pravesti, svečius žuviene pavaišinti. Kartą Vaišniūnuose po lietaus virėme žuvienę. Leonas basas, purvinomis kojomis, stypinėdamas aplink laužą ir jį vis pakurstydamas piktokai sako: „parke dirba arba patriotai, arba idiotai...“

Pirmieji parko darbuotojai 1975 m. (iš kairės į dešnę): Jonas Bužinskas, Irena Čeponienė, Marina Perchun, Bronius Kazlas

VOLUNGĖ

Volungė, kuri čiulba jau trisdešimt metų

Linus Stanaitis, Informacijos ir kultūros paveldo skyriaus vedėjas

Iš keturiasdešimtmetį švenčiančio, visos Lietuvos pasididžiavimo Aukštaitijos nacionalinio parko į pasaulį iškeliauja jau šimtas „Ladakalnio“ numeris. Atsiradęs parko darbuotojų iniciatyvos ir entuziazmo dėka, iš pradžių tik sienlaikraščio pavidalu, vėliau virtęs solidžiu žurnalo apimties leidiniu ir vėl suplonėjęs, šis leidinys jau trisdešimt metų skleidžia žinias apie tai, kokiais rūpesčiais ir kokiais džiaugsmiais gyvena parko žmonės ir darbuotojai.

Per keturiasdešimt metų Aukštaitijos nacionalinis parkas buvo porą kartų pervadintas, šiek tiek keitėsi jo užimama teritorija, keitėsi jo veidas – kraštovaizdis, keitėsi ir patys žmonės, tiek čia gyvenantys, tiek parke dirbantys. Nepriklausomai nuo visų šitų pasikeitimų parkas, o tiksliau, viskas, kas jame saugoma, ir šiandien išlieka didžiausiomis šio krašto vertybėmis. Prie jų saugojimo ir garsinimo prisidėjo nemažai žmonių. Jie stengėsi viską užfiksuoti, užrašyti ir kitiems parodyti ne tik šio krašto peizažų grožį, bet ir mažiau pastebimas čia gyvenančių ir dirbančių žmonių dvasines gelmes. Šių savotiškų metraštininkų dėka šiandien mes turime gana išsamią seniausio Lietuvoje nacionalinio parko istoriją. Profesoriai ir akademikai, gamtininkai ir istorikai, parko darbuo-

tojai ir draugai—visus „Ladakalnyje“ spausdintų straipsnių autorius išvardinti čia neužtektų vietos. Tam, kad Aukštaitijos nacionalinio parko direkcijos informacinis leidinys periodiškai išvystytų dienos šviesą, labiausiai nusipelnė šio leidinio redaktoriai: Bronius Šablevičius, Aringas Gorodeckis, Vytautas Juodagalvis, Rimantas Udras, Dalia Savickaitė.

Laikui bėgant keitėsi ne tik leidinio išvaizda, bet ir pavadinimas. Jo sumanytojai norėjo pakrikštyti „Volunge“, tačiau cenzūra pasiūlė pavadinti „Nuo Ledakalnio“. Atgavus nepriklausomybę leidinys pervadintas „Ladakalniu“. „Volungės“ pavadinimas taip pat buvo išsaugotas—šio paukščio vardu pavadinta kūrybinė leidinio rubrika.

Keitėsi ne tik leidinio išvaizda, bet ir pavadinimas

Per trisdešimt metų išstobulėjo ne tik leidybos technologijos. Nenuspėjamai pasikeitė visos informacinės technologijos. Todėl pasikeitė ir informacijos sklaidos būdai—pačios aktualiausios naujienos persikėlė į tinklalapius ir Facebook paskyras. Laikas tarp įvykio ir jo pavišimo sutrumpėjo tiek, kad naujienų spausdinimas neteko prasmės. Informacijos šaltai išaugo dešimtis kartų, o jos išliekamoji vertė gerokai sumažėjo. Todėl visiškai suprantama, kad spausdinamo informacinio leidinio paskirtis taip pat turėjo keistis pagal laikmečio reikalavimus.

„Ladakalnis“ ir toliau atliks savotiško parko metraščio vaidmenį. Jame ir toliau bus fiksuojami gamtiniai atradimai, etnokultūros paveldas, vertinami didžiausi nuveikti darbai, nagrinėjamos problemos ir ieškoma jų sprendimo būdų. Tad galąskite plunksnas ir kibkite į darbą! ✂

„Ladakalnis“, Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko direkcijos informacinis leidinys

Mūsų adresas:

Aukštaitijos nacionalinio parko ir
Labanoro regioninio parko direkcija
Lūšių g. 16, Palūšės k.
LT-30202 Ignalinos r.
Tel./faks.: (8 386) 53135
El.paštas info@anp.lt

Redagavo ir maketavo L.Stanaitis
Spausdino spaustuvė-leidykla UAB „Fridas“
Vilniaus g.36/1, Švenčionys
Tel./faks.: (8 387) 512 14
www.fridas.lt
Tiražas 500 egz.
Atspausdinta ant perdirto popieriaus

Tausok aplinką - perskaitęs pasidalink su draugu arba skaityk internete www.anp.lt